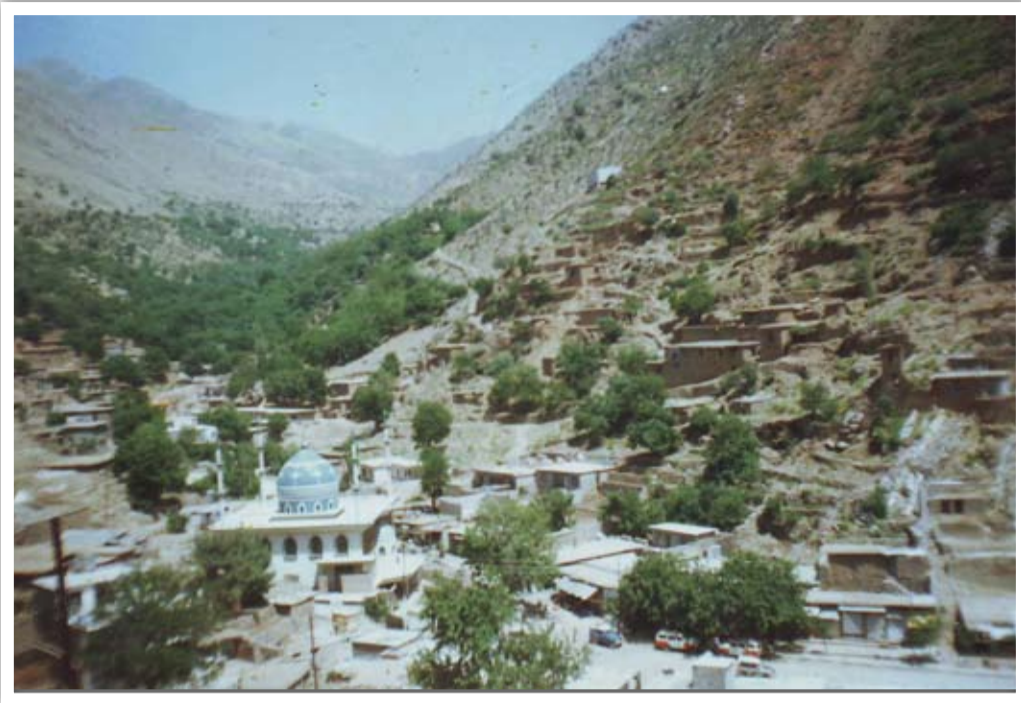

ناستی پوښنښی ژنانی هورامان... بهرهو کوئیه؟

سهارت بهوخلانی كه لاناچه كه دا كرويانه ته وه، خولی (درومان، كۆمپیت، نارایش له سر داوی خویان، كۆر له سر كیشی ژان و توندوتیژی به رامبر به ژان، خولی ئیسعاف نه وه) چندين جار له گه له سر زوكی شاره وانی كاك حه سن كۆر به ستراوه له سر پاك و خاوینی شاروچكه ی ته ویله ، بچیاوازی خستن له نیو كچان و ژانی لایه نه كاندا بۆ بهر زكرده وهی ناستی پوښنښی ژان، ده بیته پیاوه كان خویان هاوکاری ژنه كانیان بكن و بواریان بۆ بهر خستین. پوژنامه و گوڤار بهر نه ماله وه بویان بخویننه وه، به داخوه خویننه واره كانیش پوژنامه و گوڤار ناخویننه وه.

ماموستا چیمه نه مجید كه ماوه ی چار ساله له ته ویله دا ماموستا بووه، په یوه نده یكی پته وی له رووی كومه لایه تیه وه هه بووه له گه كچان و ژانداو به شاری له بونه و كیشه كومه لایه تیه كانیانا كروه، ئیستا دانیشتی شاری سلیمانیه و ماموستای (نه هیشتنی نه خوینده واریه)، وتی: "گومانی تیدا نیه كه ناستی پوښنښی نه كچان و ژانی ته ویله به لكو سه رجیم شاروچكه و لادیکان نزمه، كه نه مهش به داخوه دهوتریت جیهان وهك شاریكی بچووكی لپهاتوه، به لام ئیمه له كوردستان جیاوازیه یكی زور ده بیته لهنیوان شاره كان و دهره وهی شاره كان، بیگومان (ژینگه) یه كه كاریگری له سر بهر زیونه وهی ناستی پوښنښی هه موكه سیك به تایبته ژان هه یه، تانه و ژینگه به لبارتیریت نه و ئاسانکاری زیاتر ده بیته بۆگه شتن به ناستی پوښنښی شیاو، نه مهش ده سالات و حكومت یه كه هوكارن كه داوی راپه رین نه یان تاونیه نه و جیاوازیه كه بگه نه وه، هه مووان ده زانین تاشویننه كه بچوكتیر بیت كیشه و گرفت زیاتر ده بیته، گرفتی ژینش زیاتر ده بیته، چونكه چاری زیاتری له سره، هه رووك چۆن له سر ده می پزیمیدا گوره ترین قوربانی خه لكانی دهره وهی شاره كان داویانه، له داوی راپه رینیش هه رنه وان بونه یه كه قوربانیده ری حیزبه كان، ته ویله ش له هه مو روپیه كه وه یكیكه له قوربانیانیا بیركرده وهی ته سکی حیاپه تی، كه س كاروخزمت ناخویننه وه هینده حیزبایه تی ده خویننه وه، وه خه لكیش زۆریه بجزابوون له سیاسهت، به گومان دهروانته هه موكارو خزمهت كیكه پشكه شی بكریت، له هه مانكاندا خه لك هه یه خۆبەخشانه نه یه ویت خزمهت بكات، به لام كه س پشتگیری ناكات، پالپشته كانی حكومت زیاتر بۆنه و پشكراوانه بووه كه سر به ده سالات، سه بارهت به ده زگاكانی راگه یانده نیس به داخوه ژان له وكاته وه سه ته لایت چۆنه ماله كانیان، ته نها فیتری شیوازی دیکوری مال و جل و بهرگ و شته پوله تیه كان بوون، من زور ژنم نه بیینی حزی له شتی به سود بوو، به لام ده بووسیری نه وه بكات كه هاوسره كه ی سیرده كات، چونكه پیاوه كان نه وكه ناله یان نه ویت كه سر به لایه تی خۆپه تی، ئیدی بیرله خزمهت كردنی ژن و مناله كه ی ناكاته وه."

ماموستا (چیمه) پتی وایه هوكاری نزمی ناستی پوښنښی ژنانی ته ویله هه ندیک له ده سه لاتی خویاندا نیه، چونكه نه مانه قوربانیه كانی شپری ئیران عیزاقن كه زۆریه یان له سالی (۱۹۸۰) سه ریان لیشیاوه و ئاواره بوون، پاشان وهك ده زانین خه لكی هورامان بهر وه هه له بجه پوشتن، داوی كیمیا باران، ئاواره ی ئیزان بوون، وه داوی راپه رینیش هاتنه سه رمالیکی پوخوا و گه ماریی ئابوری و شه ری ناوخۆ، بۆچاره سه ری نه مانه پتویستمان به نه خشه و پلانیک تۆكمه و باش هه یه و یه كگرتوی سه رجیم ریکخراوه ژنانه كان و ریکخراوه كانی كومه لگی مه دنی به هاوکاری ده زگا په یوه نیده یاره كان له م بواره دا، نه ویش بهرله ژان ده بیته پیاوان هوشیار بكرینه وه، ئینجا تاك تاکی دانیشتوان، وه ته ویله به سه دان پیاو وژنی هه یه كه له دهره وهی ته ویله ده ژین یان له هه نده ران، نه مانه پشهنگن بۆخه لكانی تر، ده بی پئ له ناوچه كه یان نه برن نه ك ته نها بۆگه شت و سه ریان سه رانی بكن، به لكو كه ده پون پوژنه یان پتیبته و كروپو سیمیناریا و كراوه و سیدی تایبته تیه نه وه بۆ ناوچه كه یان. دوور له عه قلی حیزی .

له گه ل بدهیت بیسوده، نه وسوده یان وه نه گرتوه كه جیتی به دل بوونی ئیمه بیت و بلین ئیمه كاره كه ی خومان نه نجامداوه، بۆچاره سه ركردی نه م كیشه یه ئیمه (نه هیشتنی نه خوینده وایمان) كروه ته وه، هه موو پتویستیه كیان بۆ دا بین كراوه، سه رتا ژماره یه كی ژره اتن، به لام ورده ورده چوار كه س ماونه ته وه له پوله كه دا، نه مه نارو پوښنښی ژنه كان خویانه .

ئیقبال پتی وایه: "گه رمروڤ خۆی حه زله كاریك نه كات كه س ناتوانیت به زۆریه یی بگات"، وتی "من گه رناره زوممه ند نه م لیره ده وام بگم هه یك هه یك نیه به منی لیره دامنی تانیه رو، سه د پزیمیش هه بن ئیشه كه ی خۆم هه رنه كه م. ئیمه وهك لیره كه ی خومان سه ردانمان كردون، بواریشمان بۆ بهر خساندون، كه س و کاریان هاوکارمان بوون، به لام خویان نایهت به ده مه ته وه، خه تاكه له كیشه یه له ده ولت یان ریکخراوه مه دهنه كان یان نه وكه سانه، وه هوكاری كومه لایه تی، برا هه یه نایه لیت خوشكه كه ی بخوینت باوك هه یه توندروه نه لیت من كچ نانیره قوتابخانه ی تیکه لاره وه، به لام ئیستا خیزانی زورباش هه ن تاسه ر ئیسقان له گه ل كچه كانیانا خه ریکن، به ده ر له باوك و برا زور ژن هه ن هاوسره كانیان پزیم، ئیتر باژنه ش هه رچه زبكات ."

(خاتوو ئیقبال) تپوانینی بۆكه ناله كانی راگه یانند نه وه یوو: "به رنامه ی به سود هه ن كه به زمانی كوردی پشكه ش ده كرت، ئیمه به زانمان وتوه كه ماته به عی بكن، باسی چی ده كات وه ریکرن، به لام سه ری به رنامه ناكه ن". (ئیقبال) په یوه ندی كومه لایه تی خۆی له گه ل ژان باش ده بیته، هه ر كیشه یك هاتپه ته لای بی چاره سه ر نه گه راوه ته وه، هه ولی داوه دوور له گیانی حیزی كاریكات بۆ ژنانی ناوچه كه .

سه بارهت به نه مانی قوتابخانه ی نه هیشتنی نه خوینده واری، ئیقبال وتی: "ماوه یك له مه وپیش ماموستا عبیدوله مجید كه موشریفی په روره ده یه جوا بیک بۆناردم نه وانه ی نه خوینده وارن و نه وانه ی دووتاسی قونایان برپوه قانیمه بۆ بكن با من قوتابخانه یان بۆ بگه مه وه، سن جار بانگه وازمان بۆ كرد، ته نها سن ژن هاتن، چۆن قوتابخانه یك بۆسی كه س ده كرتیه وه". له وه لامی نه وپرسیاره ی كه خه لكی به چالاکی حیزی سه ری نه م پوژانه ده كن بۆیه نایه؟ وتی: "وهك لایه تی حیزی نه مان كروه، به ناوی حیزبه وه بانگه وازی بۆنه كراوه، پزۆسه ی نه هیشتنی نه خوینده واری په یوه ندی به هه یك حیزب و لایه نیکه وه نیه. ئیمه قوتابیشمان هه بووه له شه شی سه رته تا ی ده رجوه ئیسته له سنی ناوه ندی له هه له بجه، نه گه ر حیزب و لایه نیکیش نه وه بكات مه به سستی خزمهت كرنه به ژان، باسی حیزی بۆناكریت به لكو فیتری خوینده واری ده كرت."

كومه لگه نه ك له ناو راگه یاننده كه یاندا به نه رکی تره ستن. هه ربوو كه نالی سپیده وه پیا م تاونیوانه له و ته مه نه كورتی خویاندا كاریگری دروست بكن، وهك (كومه لایه تی، پوښنښی، سیاسی) به به رنامه كانی (نه سیمی مینبه ر، بهر وه ئاینده، بهر وه به هه شت)، سه بارهت به درامالكانیش نه ك له ته ویله دا له هه موو شویننه كاندا خه لك بۆكات به سه ربردن سه رریان ده كات، پیده چیت بۆكه سنی نه خوینده وار ته نها به زیان به سه ریدا بشكینه وه .

له وه لامی خوینده وهی ژان له ناوچه كه دا "ژان" به لاوازی ده بیته پتی وایه: "به ده گه من كتیبخانه له ماله كاندا هه یه، وه كتیبخانه ی گشتیشمان هه یه نه وهی جیكه ی دلخوشیه نه وه یك له لاوانی ته ویله تامه زۆری خوینده ون، وه منیش به پتی كانی ده وامه كه م ده خوینمه وه" نه و په یوه ندی كومه لایه تی خۆی له گه ل ژاندا زورباش و پتی وایه: "لاوازی كومه لایه تی گه ره بیته نه واپیاوانیش ده كرتیه وه ."

سه میره خانی ته مه نی ۲۷ سال وتی: "بۆچاره سه ری قه رانی ناستی پوښنښی ژان له هورامان ده بیته كروپو سیمیناری جه ماوه ری دوور له ئینتمای حیزی بگریته، نه و بلاو كراوانه ی تایبه تن به ژان به بی پاره بگه نه ده ست ژان، چونكه بلاو كراوه كان زورن ژنانی ته ویله ش واری وایان نیه بیان كرن. و هه بوونی وانه یكی گشتی تایبته به نافرته له لایه ن ماموستایه كی ئاینیه وه به كاریكی پتویستی ده زانم له ناوچه كه دا."

خاتوو (ئیقبال عبیدوله) له لپرسراه ی لیره ی ژنانی ته ویله له دا یكبووی (۱۹۵۱) ه سه بارهت به ناستی پوښنښی ژان وتی: "له ۴۰٪/بیشمان ناده می، چونكه به پتی پتویست هه ولی ناده ن خویان پوښنښی بكن، له گه ل نه و هه موو هه ولی و تیکوشانه ی ئیمه نه یه دین له گه لیاندا، چونكه مروڤ نه بیته خۆی خۆی پوښنښی بكات، نه وه به س نیه بیته لای منو سه اعاتیک دو سه سات قسه ی بۆ بگه مو بچیه ماله وه له بیری بچیه ته وه، ده بیته له پزیمه ی پوژنامه و گوڤارو كه ناله كانی راگه یاننده وه به رده وام بیت، به لام نه وسنوره ی ئیمه كه تاده گاته گوندی به لئه زۆریه یان نه خوینده وارن، ژینش هه یه كاریگری ماله وهی له سه ر، بۆیه من ناستی پوښنښی ژنانی نه م ناوچه یه به لاوازی نه زانم". له وه لامی هوكاره كانی نه م لاوازیه خاتوو ئیقبال وتی:

"گرنگی نه واره وه خویندن، زۆریك له باوكان تاشه شی سه رته تا ی كچیان نارده ته قوتابخانه، وتویه تی پتویست ناكات سه بیته نه یه دم به شوو پیاوه كه ی به خۆی نه كات، بیری له وه نه كرتیه وه كه خویندن ته نها بۆموچه وه رگرتن نیه، ئیستاش هه ولمان داوه كه ژان بخوینن، خویان وه لایمان نیه سه رقالیه كانی باخدا ری و نه ركه كانی ماله وه میشکی ژنی گرتوته وه، چه ند هه ولیان

ئاينده: دیداری نارام حاجی تهوئیلگی.....

پوښنښی چندين پیناسه وه رده گرت، وه دانانی پتوهریش بۆ ناستی پوښنښی به هه مان شیوه پتویستمان به پزیمه ی زۆریك له بواریانه هه یه، زۆریك له زانایان ده لپن پوښنښی واته له هه رشتیک شتیک بزانت، واته شاره زو لیزان بیت له زوربارداو دانه مینت، نه مانه ش له پزیمه ی (ناستی خوینده واری و بیوانامه، كاریگر و شاره زابوون له بهر وه وتوانا یه كه دا وهك سیاسی و هونه ری و كومه لایه تی... هتد)، به لام ناخۆ ژنانی دهره وهی شار تاونیوانه سود له و ته وژمی خۆپوښنښی كرنه وه ریکرن كه پووی كروه شاره كان.

(شاروچكه ی ته ویله) به سه رجاوه ی زانست و زانیاری و سه ره لدانی ته وژمه سیاسیانه كان ده ژمیرت، چندين ژن و كچی له دا یكبووی ته ویله ئیسته هه ریه كه یان له لایه كه وه سه رقالی خزمه ت كرنه و خاوه نی بروانامه ی به رزن، به لام بۆچی تانیستا نه تانراوه له نیو لادیکاندا نه و ته وژمه بهر چه سته بیت؟

له وه لامی ناستی پوښنښی ژنانی ته ویله و هوكاره كانی و چاره سه ردا .

شوخیانی ته مه نی ۲۴ سال پتی وایو كه: "ناستی پوښنښی ژنانی هورامان لاوازی، به هوی نه وهی كه ئیمه له كومه لگه یكدا ده ژین تاكو ئیستا وازه مینان له زۆریك له نه ریه تیه كان عه بیه، و نه خوینده واری و كه مه ترخه می ژنانش خۆی بۆخۆی هوكاریكی تره ."

سوڤاف دانیشتیو شاروچكه ی ته ویله یه پتی وایه كه: "ناستی پوښنښی ژنانی ته ویله له زور شوینی كوردستان باشته، به هوی ته واركردنی په لكانی خوینده وه دا بیكردی خویندنگه تا پۆلی شه شمی ئاماده ی و بهر زیونه وهی باری ئابوری خه لكه كه ."

شوخیان هوكاره كانی لاوازی و لایه نی پوښنښی گه رانده وه بۆ زور نه چوونه دهره وه بۆ ناو كروپو كیونه وه كانو به شارینه كرنه یان له خوله كانی ریکخراوه كاندا، و كه مه ترخه می ژنانش خویان، هه ره وها نه خوینده واری یان نزمی ناستی خوینده واری، و نه خوینده وهی گوڤارو پوژنامه كان، دووری ناوچه كه له شاره كانه وه كه چا كراوه كان ناگه ن، یان زورده رنك ده گه ن، نه مانه داب و نه ریتی ناوچه كه هه ندیک جار پزیمه له به شاری كردنی ژان له زور پوهه .

ماموستا دیمه ن پتی وایه له پال گه شه ی زانیاریا ده بیته گرنگی به بهر زكرده وهی ناستی پوښنښی قوتابیان بدریت، دیمه ن پتی وایه له بهر نه وهی له دهره وه كاره ده كات هه ست ده كات كه زورشت فیژیوووه هه یك نه بی ئاگاداری ژنانی زور ژنه له ناوچه كه دا. دیمه ن به خو شحالیه وه دهروانته قوتابیه كانی و هه ولی زور یان له گه ل نه دات، به لام نه لیت: "داوی به ده ست هینانی بروانامه ناگه رینه وه بۆ ئیتره له شوینی تریشته جی نه بن، بۆیه ده بیته كاره سه ر بهر زكرده وهی ناستی پوښنښی نه وانه بكریت كه لیره دانیشتون"، له وه لامی نه وپرسیاره ی كه نا یا حكومت یان ریکخراوه كان یان حیزبه كان تاونیوانه ناستی پوښنښی ژان بهر زیكه نه وه؟ ماموستا دیمه ن وتی: "نالپ نه خترو ناشلپم به لپ داخواریه كانی ژان هه مووی جی به جی كراون، به لپ به یناو به یین خولیان كروه ته وه، به لام به داخوه به گشتی هه یك ریکخراویك نه ی تاونیه بیلایه نانه خزمهت بكات، نه وهی كه كراوه ته نها بۆ چه ند كه سانیك بووه و نه وایش سه ریه حیزی ده سه لاتیوون، ته نانه ت نه وسته نه ری كه به ناوی سه نته ری ژنانه وه یه هه یك ده وریكی نیه، ته نها چه ندكه سیك مانگانه له وئ موچه وه رده گرن ."

خاتوو ژیان ته مه نی ۳۱ ساله و زۆریه شبنین به ر پزیمه یه كان له ناوچه كه دا، وتی: "نه وخلانه ی بۆگه شه ی دهره وونی و جه سته ی نافرته پتویستن كراونه ته وه. به لام به شیوه یه كی ته واو و كاریگر پتویست نه بوون"، ژان ده لیت: "راگه یاننده كان تارا دیه یك كاریگریان هه بووه، به لام له ناستی پتویستمانه بوون، ده بیته راگه یاننده كان به نه رکی سه ركه ی نه خلاقی خویان هه ستن له ناو